

AVRUPA BİRLİĞİ MERKEZ BANKASI DİJİTAL PARA BİRİMİ (DİJİTAL EURO) PROJESİ VE VERGİLENDİRMENİN REGÜLASYON BOYUTU

Mehmet ŞİMŞEK¹

Özgür SARAC²

Özet

Dijital Euro'nun Avrupa Birliği'nde hayata geçirilmesi, parasal egemenliğin dijitalleşmesi kadar vergilendirme rejimlerinin yeniden yapılandırılması da zorunlu kılmaktadır. Mevcut AB müktesebatı, ödeme hizmetleri, kara paranın aklanmasıyla mücadele ve veri koruma alanlarında görece gelişmiş bir çerçeve sunsa da, merkez bankası dijital paralarının vergisel sonuçlarını doğrudan düzenleyen bütüncül bir yapı henüz oluşmamıştır. Özellikle Katma Değer Vergisi'nin vergiyi doğuran olayın tespiti, dijital euro aracılığıyla gerçekleşen anlık ve sınır ötesi işlemler bağlamında yeniden değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bununla birlikte, Dijital Euro'nun aracı kurumlar üzerinden işletilmesi, Vergi Konularında İdari İş Birliği Direktifi (DAC) kapsamında vergiye ilişkin veri akışının genişletilmesi için önemli bir potansiyel sunmaktadır. Ancak bu potansiyel, GDPR ve çevrimdışı ödeme tasarımlarının öngördüğü mahremiyet ilkeleriyle doğrudan bir gerilim yaratmaktadır. Dolayısıyla Dijital Euro, AB düzeyinde vergisel şeffaflık, mahremiyet ve tek pazar bütünlüğü arasında hassas bir regülasyon dengesinin yeniden kurulmasını gerektiren yapısal bir dönüşüm alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: CBDC, Vergilendirme, Regülasyon, Dijital Euro

JEL Kodu: E58, H25, K34

THE EUROPEAN CENTRAL BANK'S DIGITAL CURRENCY (DIGITAL EURO) PROJECT AND THE REGULATION ASPECT OF TAXATION

Abstract

The implementation of the digital euro in the European Union necessitates not only the digitalization of monetary sovereignty but also the restructuring of taxation regimes. While the current EU acquis offers a relatively advanced framework in the areas of payment services, combating money laundering, and data protection, a comprehensive

¹ Mehmet Şimşek, DEU SBE, AB Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, rte.mehmetsimsek@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0023-7043

² Doç. Dr., DEÜ İİBF, Maliye Bölümü Öğretim Üyesi, e-mail: ozgur.sarac@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8029-6646

This is an open access paper distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

structure directly regulating the tax implications of central bank digital currencies has not yet been established. In particular, the determination of the taxable event for Value Added Tax (VAT) requires a reassessment in the context of instantaneous and cross-border transactions conducted via the digital euro. However, the operation of the Digital Euro through intermediaries presents significant potential for expanding tax-related data flows under the Administrative Cooperation in Tax Matters (DAC) Directive. This potential, however, creates a direct tension with the privacy principles envisioned by the GDPR and offline payment designs. Therefore, the Digital Euro emerges as an area of structural transformation requiring a re-establishment of a delicate regulatory balance between tax transparency, privacy, and single market integrity at the EU level.

Keywords: CBDC, Taxation, Regulation, Digital Euro

JEL Codes: E58, H25, K34

1. GİRİŞ

Paranın icadıyla birlikte metal ve kâğıt paraların ödeme aracı olarak kullanıldığı ekonomik düzenler, zaman içerisinde ekonomik, finansal ve döviz dalgalanmalarına karşı daha kırılğan hale gelmiştir (Taşkınsoy, 2022). Paranın tıpkı insanlık tarihi gibi sürekli bir dönüşüm içinde olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Tarih boyunca farklı biçimlere bürünen paranın özü —hesap birimi olma, değişim aracı işlevi görme ve değer saklama kapasitesi— değişmeden varlığını sürdürmüştür. Paranın hangi aşamada bu işlevleri üstlenmeye başladığı kesin olarak bilinmese de, biçimsel dönüşümünün önemli dönüm noktaları çeşitli dönemlere ve aktörlere atfedilebilmektedir.

Finansal ve reel sektör krizlerinin ardından alternatif bir parasal biçim olarak ortaya çıkan kripto varlıklar, geleneksel para anlayışına meydan okuyan yeni bir uygulama niteliği taşımaktadır. Başlangıçta merkeziyetsizlik ve finansal özgürlük idealleriyle şekillenen bu yapı, kısa geçmişi içinde bir yandan yoğun eleştiriler alırken diğer yandan hızlı kabul görerek önemli bir dönüşümün parçası hâline gelmiştir. Bugün pek çok ülkenin, Bitcoin’i stratejik rezerv aracı olarak tartışması veya Bitcoin, Ethereum ve diğer altcoin’lerin borsa yatırım fonlarına konu olması, kripto varlıkların giderek merkezileşen bir yöne evrildiğini ve paranın tarihsel tekeli elinde bulunduran düzenleyiciler için yeni bir politika gündemi yarattığını göstermektedir.

Finansal teknolojilerin hızla gelişmesi, merkez bankalarının geleneksel araçlarla parasal düzeni yönetmesini zorlaştırmakta, yeni parasal yeniliklerin bu kurumları uyum sağlamaya zorladığı bir ortam yaratmaktadır. Aksi hâlde ulusal para sistemlerinin geleceğine ilişkin belirsizlikler artacaktır. Bu bağlamda merkez bankası dijital paraları (CBDC’ler), son dönemde hem politika yapıcılarının hem de akademik çevrelerin odaklandığı temel konu hâline gelmiştir. Özellikle CBDC’lerin kripto paralarla rekabet edebilirliği ve sürdürülebilir ekonomik büyüme içerisinde vergilendirme üzerine nasıl katkı sağlayacağı tartışmaların merkezini oluşturmaktadır. Bu çalışma da bu tartışmalara katkı sunmayı amaçlamakta ve tasarım süreci devam eden dijital euro üzerinden CBDC’lerin hükümetler açısından olası ekonomik faydalarını değerlendirmektedir.

Betimsel ve nitel analiz yöntemleriyle hazırlanan bu çalışma, giriş ve sonuç bölümleri hariç dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde paranın tanımı, türleri ve temel işlevleri ele alınarak teorik bir arka plan oluşturulmuştur. İkinci bölümde, sağlam para anlayışından helikopter paraya uzanan süreçte hükümetlerin para arzını genişletme girişimleri seçilmiş para birimleri üzerinden

incelenmiş ve bu ortamda fiat paraya³ alternatif bir çözüm olarak Bitcoin'in nasıl ortaya çıktığı açıklanmıştır. Üçüncü bölüm, finansal sistemin teknolojik dönüşümüne paralel olarak CBDC'lerin genel özelliklerine, potansiyel avantaj ve sakıncalarına ayrılmış; mevcut uygulama örnekleri değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde ise dijital euronun potansiyel ihraç senaryosu çerçevesinde bir müktesebat analizi ile vergilendirmeye yönelik Dijital Euro'nun regülasyon boyutları üzerine odaklanılmıştır. Çalışma, CBDC'lerin vergilendirme regülasyonunun üzerindeki etkilerine yönelik politika önerileriyle tamamlanmaktadır.

Para; ücret, faiz, rant, kâr, vergi ve fiyat gibi ekonomik kavramlarla birlikte günlük yaşamda sıkça dile getirilen, hatta çoğu zaman yanlış biçimde birbirinin yerine kullanılan olgulardan biridir. Ancak bunlar içinde para, işlevi itibarıyla diğerlerinin yerine geçebilen bir karşılık oluşturduğu için özellikle merkezi bir role sahiptir. Bu nedenle, ekonomik ve toplumsal sistemlerde gelecekte hangi unsurların para olarak kabul edileceği sorusu giderek daha kritik hale gelmektedir (Saraç, 2023). Yetkili siyasi kurumlar tarafından ihraç edilen ve ekonomik aktörlerin geniş ölçüde kabul ettiği standartlaştırılmış her türlü nesne para olarak değerlendirilebilir. Paranın bu niteliği, büyük ölçüde toplumun ona duyduğu güvenle ilişkilidir ve söz konusu güven, paranın yerine getirdiği işlevleri belirler. Paranın tarihsel gelişimi incelendiğinde; kabuklardan kartlara kadar pek çok nesnenin, dönemin koşullarına bağlı olarak para işlevi gördüğü, dolayısıyla paranın biçiminin zamanla değiştiği görülmektedir. Günümüzde de toplumsal ve ekonomik yapılar dönüşürken, paranın yeni biçimlerine yönelik arayışlar devam etmektedir (Saraç, 2023).

Para, mal ve hizmetlerin değerinin ölçülmesi, değişimin kolaylaştırılması ve servetin saklanması gibi temel işlevleriyle ekonomik düzenin merkezinde yer alır. Para, sahibine satınalma gücü sunar ve istenildiği anda dolaşıma sokulabilmesini mümkün kılar. Bununla birlikte paranın hemen harcanma zorunluluğu olmadığı için zaman içinde değer saklama işlevi de bulunur. Ekonomik işlemleri basitleştiren bu yön, modern piyasa mekanizmasının verimli işlemesine katkıda bulunur. Paranın birikime konu olması faiz mekanizmasını ortaya çıkarır; bu durum, tasarruf edenler açısından bir kazanç, borçlananlar açısından ise bir maliyet oluşturur. Böylece para, ekonomik faaliyeti teşvik eden, geliri yaratan ve yeniden dağıtan bir unsur hâline gelir. Günümüzde para, hem işlevsel özellikleri hem de teknolojik gelişmelerin etkisiyle hızlı bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Bu dönüşüm yalnızca teknolojik yeniliklerle değil, aynı zamanda devletlerin para politikalarına yönelik hatalı uygulamalarının yarattığı sonuçlarla da şekillenmektedir (Saraç, 2023).

Paranın temel özellikleri çağdaş iktisat literatüründe üç ana işlev altında incelenmektedir. İlk olarak para, değer saklama aracıdır; bugün kazanılan para, ileri bir tarihte de geçerliliğini korur. Bu yönüyle para, bozulabilir mallara kıyasla daha güvenilir bir tasarruf aracıdır. Bununla birlikte enflasyon, zaman içinde paranın satın alma gücünü azaltabildiğinden bu işlev sınırlı bir niteliğe sahiptir. İkinci olarak para, hesap birimidir; farklı mal ve hizmetlerin değerini ortak bir ölçü altında ifade etmeye olanak sağlar. Fiyatların tişört ya da mısır gibi başka mallarla değil, para birimiyle belirlenmesi ekonomik faaliyetlerin yürütülmesini kolaylaştırır. Üçüncü işlev ise değişim aracılığıdır; para, geniş çapta kabul gören bir ödeme yöntemi olduğu için ekonomik işlemlerin sorunsuz biçimde gerçekleşmesini sağlar. Nitekim ABD dolarında yer alan yasal

³ Fiat Para: Altın veya gümüş gibi fiziksel bir emtia tarafından desteklenmeyen, devlet tarafından verilen bir para birimidir. Fiat paranın değeri, onu destekleyen bir emtianın değerinden ziyade, arz ve talep arasındaki ilişki ile parayı basan hükümetin istikrarından elde edilmektedir (Chen, 2024).

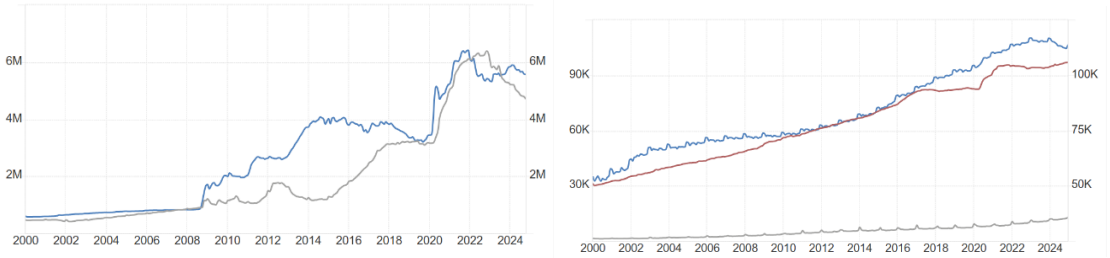
ödeme aracı ibaresi, devletin parasal aracın geçerliliğini hukuken güvence altına aldığını ifade eder (Federal Reserve Bank of St. Louis, 2024).

Günümüz ekonomik sisteminde para, maddi özelliklerinden bağımsız olarak toplumsal güven, yasal düzenlemeler ve teknolojik altyapılarla birlikte sürekli dönüşen bir yapıya sahiptir. Bu nedenle paranın gelecekte alacağı biçimleri anlamak, ekonomik düzenin evrimine ilişkin en temel sorulardan biri olmaya devam etmektedir.

2. PARAYA HÜCUM: BİTCOİN DOĞUYOR

Son çeyrek yüzyıldır para arzı ile enflasyon arasındaki ilişki, hem ekonomistlerin hem de politika yapımcıların temel inceleme alanlarından biri hâline gelmiştir. Bu dönem, ekonomik büyüme evreleri, durgunluklar ve eşi benzeri görülmemiş parasal genişleme adımlarını içeren birçok farklı konjonktürü kapsamaktadır. Para arzı—özellikle M0 göstergesi—dolaşımdaki kâğıt ve madeni para toplamından bankalardaki vadesiz mevduatların düşülmesiyle hesaplanır. Enflasyon ise çoğunlukla Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) aracılığıyla ölçülmekte olup, mal ve hizmet fiyatlarının genel düzeyindeki artışın satın alma gücü üzerindeki aşındırıcı etkisini ifade eder. Klasik iktisat teorileri genelde para arzındaki genişleme ile enflasyon arasında doğrudan bir bağ kurar; dolaşımdaki para miktarının artması, talebin aynı mal ve hizmet stoğu üzerinde yoğunlaşmasına ve bunun sonucunda fiyatların yükselmesine yol açar.

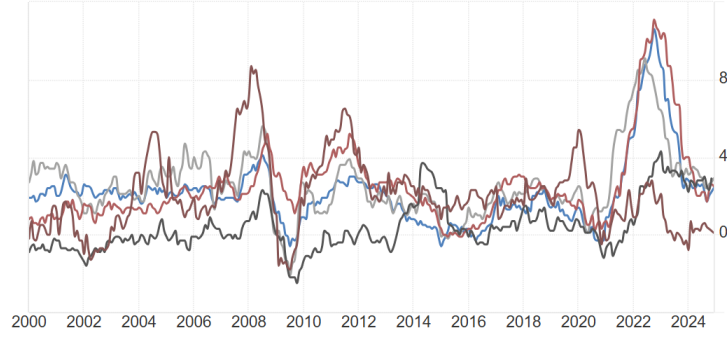
Şekil 1. Dolar ve Euro Para Arzı (Trilyon \$ ve €) Şekil.2 Sterlin, Yuan ve Yen Para Arzı (Milyar GBP, Yuan, Yen)

Kaynak: Tradingeconomics, Erişim Tarihi: 21.01.2025

Dünyanın en büyük beş rezerv parasına ait M0 verileri Grafik 1 ve Grafik 2’de de gösterildiği üzere incelendiğinde, genel olarak yukarı yönlü bir eğilim görülmektedir. Özellikle 2008 finansal krizinin ardından seçili para birimlerinde M0’ın keskin sıçramalarla arttığı gözlemlenmektedir. Kriz öncesi ve sonrası eğimdeki fark dikkate alındığında, krize karşı uygulanan genişleyici para politikasının para arzını belirgin şekilde büyüttüğü anlaşılmaktadır. Daha sonraki dönemde ara ara yavaşlamış gibi görünen bu artış trendi, 2019 pandemi koşullarında yeniden ivme kazanmış; ancak iki kriz bağlamında para arzı artışlarının enflasyon üzerindeki etkileri farklı sonuçlar doğurmuştur.

Şekil 3. ABD, Avro Bölgesi, İngiltere, Çin ve Japonya’da Enflasyon %

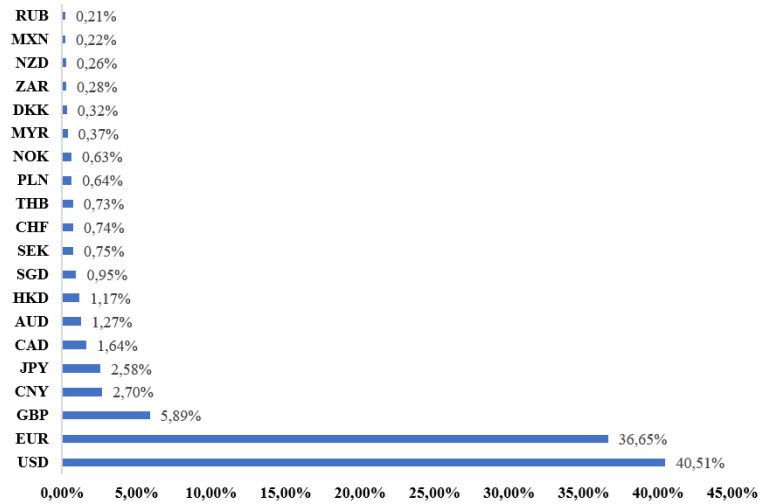

Kaynak: Tradingeconomics, Erişim Tarihi: 21.01.2025

Şekil 3’de bu durumu doğrular niteliktedir: 2008 krizinde kullanılan parasal genişleme adımları enflasyonu tetiklemiş, pandemi döneminde uygulanan benzer para politikaları ise önceki döneme kıyasla çok daha güçlü bir enflasyonist sıçramaya zemin hazırlamıştır.

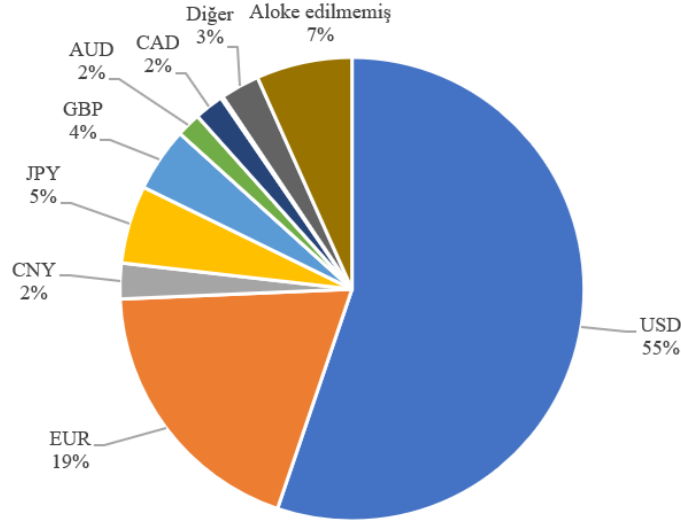
Ekonomik krizlerin, beraberlerinde getirdikleri risklerle birlikte dönüşüm ve fırsatları da tetiklediği bilinmektedir. Bu durum hem 2008 Küresel Krizi hem de Covid-19 pandemisi için geçerlidir. Ancak 2008 Krizi, diğerlerinden farklı olarak, paranın evrimsel yolculuğunda kayda değer bir kırılma noktası yaratmıştır. Merkez bankaları—Avrupa Merkez Bankası, İngiltere Merkez Bankası, FED, Japonya Merkez Bankası ve Çin Merkez Bankası gibi—krizle mücadelede para arzını genişletmiş; fakat bu genişlemenin ölçeği tarihte benzeri görülmemiş seviyelere ulaşmıştır. Mevcut veriler, krizde uygulanan bu politikaların “helikopter para” yaklaşımının fiilen hayata geçirildiğinin açık bir göstergesidir.

Şekil 4. Uluslararası Ödemelerde En Fazla Kullanılan Paralar 2021

Kaynak: Statista, Erişim Tarihi: 29.04.2024

Şekil 5. Rezerv Paralar 2021

Kaynak: IMF, Erişim Tarihi: 29.04.2024

Şekil 4'e göre, 2021 yılında küresel ödemelerin dörtte üçünden fazlası USD ve EUR ile yapılmıştır; bu ödemeler içinde yüzde 40,51'lik pay ile ABD doları açık ara liderdir. Grafik 5 ise aynı yıl itibarıyla rezerv para dağılımını göstermekte, burada USD'nin rezerv para olarak kullanım oranının daha da yükselerek yüzde 55 seviyesine ulaştığı görülmektedir. Bu veriler, ABD dolarının küresel ölçekte ne kadar baskın ve güçlü bir konumda olduğunu net biçimde ortaya koymaktadır. Bu kadar güçlü bir paraya sahip olmak, ABD hükümetine ciddi avantajlar sağlamaktadır. Hatta mecazi bir ifadeyle, ABD dolarının ülkenin en değerli ihracat kalemi hâline geldiği söylenebilir. Bir para biriminin rezerv para niteliği taşıması, o parayı ihraç eden devlete doğal bir küresel üstünlük ve ekonomik güç kazandırmaktadır.

Ancak fiat paraların güven temelli yapısı düşünüldüğünde, büyük ekonomilerin sınırsız parasal genişleme uygulamalarının bu güveni zayıflatma potansiyeli taşımaya başladığı da açıktır. Sağlam para rejiminden helikopter para uygulamalarına geçiş süreci, "eskisi gibi olmayacak" bir dönemin sinyallerini vermektedir. Bu güvensizlik ortamı, bireylerin alternatif finansal araçlara yönelme eğilimini güçlendirmiştir. Bekleneceği üzere bu yeni arayışın merkezinde kripto paralar—özellikle Bitcoin ve altcoin ekosistemi—yer almıştır.

3. FİNANSAL TEKNOLOJİ VE MERKEZ BANKASI DİJİTAL PARA BİRİMLERİ

Kapitalist düzende para sahibi olmak ve birikim sürecinde eldeki parasal varlığı artırmak, ekonomik aktörlerin sorgulamadan benimsedikleri ve çoğu zaman hayatlarının büyük kısmını adadıkları temel hedeflerden biri olarak ortaya çıkar. Uzun süre bu amaç doğrultusunda çaba gösteren aktörler, günümüz teknolojisinin sunduğu imkânlar sayesinde artık yalnızca paraya sahip olmanın ötesine geçerek paranın kendisini üretme veya kontrol etme kapısına ulaşmışlardır. Nakamoto'nun (2008) "Eşler Arası Elektronik Nakit Sistemi" olarak kurguladığı Bitcoin, ağ katılımcılarının merkez bankası benzeri bir aracı olmadan doğrudan değer transferi yapabilmesini amaçlayan (Raskin & Yermack, 2018: 475) bir yenilik olarak ortaya çıkmıştır. Fiziksel bir para birimine ihtiyaç duymadan işlemleri hızlandıran ve kolaylaştıran kripto varlıklar, kesinti olmaksızın, kayıt gerektirmeden, hızlı ve düşük maliyetle ödeme yapılabileceğini göstermektedir

(Koç, 2020: 197). Bitcoin öncülüğünde gelişen bu dijital varlıklar, günümüzde belirgin siyasal söylemler barındırmakta ve mevcut sistemlere alternatif bir yapı sunmaktadır.

Finansal sistemin geleneksel altyapısından uzaklaşan kripto varlıklar; eşler arası iletişim, kriptografik algoritmalar ve benzeri bilişim teknolojileri sayesinde merkeziyetsiz bir örgütlenme yapısına, operasyonel güvenliğe ve şeffaflığa olanak tanır. Bu özellikleriyle merkezi şekilde yönetilen ve daha sınırlı şeffaflığa sahip geleneksel para düzenlerine karşı bir duruş sergiler. 2008 finansal krizinin ardından bu yeni tür para birimleri kamuoyunda giderek daha fazla ilgi çekmiş ve finansal sisteme duyulan güven azaldıkça geleceğin para sistemlerine yönelik yenilikçi açılımlar yaratmıştır (Glaser vd., 2014: 1). Sonuç olarak, kripto varlıklar devletlerin parasal egemenliklerine yönelik açık bir meydan okuma niteliği taşımaktadır.

Gelişen teknolojik altyapı ile birlikte kripto varlıklar, hükümetlerin ulusal para üzerindeki egemenliğini zayıflatan yenilikçi unsurlar olarak ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler, küresel para sistemini yönlendiren aktörlerde kaygı yaratmaktadır. Örneğin, 10 Nisan 2019'da CNBC'ye verdiği kısa röportajda, dönemin IMF Başkanı ve 1 Kasım 2019 itibarıyla ECB Başkanı olan Christine Lagarde, kripto para türü yeniliklerin finansal sektörün otoriteleri üzerinde belirgin etkiler yarattığını vurgulamış ve şu ifadeleri kullanmıştır (CNBC, 10 Nisan 2019):

“Bence kriptolar; ister varlık ister para deyin, dağıtılmış defter teknolojisine dayanan her şey, sistemi açık biçimde sarsıyor. Sistemi aşırı derecede sarsıp gerekli istikrarı ortadan kaldıracak bir yenilik istemiyoruz.”

Lagarde, bu açıklamasına ek olarak, finansal sektördeki böylesi dönüşümlere uygun yasal düzenlemelerin eşlik etmesi gerektiğini de belirtmiştir. Kripto varlıklara karşı koyabilmenin, onlara alternatif oluşturmakla mümkün olabileceğini ima eden Lagarde, dolaylı biçimde CBDC düzenlemelerine duyulan ihtiyaca işaret etmiştir. Nitekim günümüz hükümetlerinin kripto varlıklardan gelen meydan okumaya karşı başvurduğu temel araç CBDC'lerdir. BIS'e sunulan bir rapora göre, dünyadaki merkez bankalarının yaklaşık %80'i kendi CBDC projeleri üzerine çalışmalar yürütmektedir (Boar vd., 2020: 3). Kripto paraların aksine CBDC'ler merkezi bir şekilde kontrol edilebilir yapıda olacaktır. Bu nedenle CBDC'lerin, kripto varlıkların yerine geçip geçemeyeceği merak edilen konular arasındadır; zira her ülkenin CBDC modeli kullanılan teknoloji ve uygulamalara göre farklılık gösterecektir. Bu uygulamalar içerisinde CBDC'lerin benimsenmesine yönelik stratejiler, özellikle vergi indirimleri bağlamında, ayrı bir önem taşımaktadır. Ancak bu stratejiler ele alınmadan önce, CBDC'lerin genel çerçevesinin çizilmesi ve kripto varlıklarla benzerlikleri ile ayrılan yönlerinin ortaya konması gerekmektedir.

Bech ve Garratt (2017), parayı dört temel ölçüt üzerinden sınıflandıran bir çerçeve geliştirmiştir. Bu ölçütler; (1) ihraç eden kurumun niteliği (merkez bankası ya da diğer kurumlar), (2) paranın biçimi (elektronik veya başka bir form), (3) erişim kapsamı (genel kullanım ya da sınırlı kullanım) ve (4) aktarım mekanizmasıdır (merkezi ya da merkeziyetsiz). Bu sınıflandırmaya göre CBDC'ler, merkezi olmayan (peer-to-peer) aktarım mekanizmasına izin veren, elektronik formda bir merkez bankası parasıdır (Bech & Garratt, 2017: 55). CBDC'lerin evrensel kullanım iddiası bulunsa da, bu özelliğin ne ölçüde hayata geçirileceği henüz kesin değildir; çünkü günümüzde birçok CBDC projesi hâlâ tasarım aşamasındadır.

Merkez bankası dijital paraları (CBDC'ler), nakit, ticari banka parası ve merkez bankası rezerv parasının sahip olduğu tüm işlevleri bünyesinde toplayarak, her birinin eksik yönlerini tamamlayacak şekilde tasarlanmaktadır. Nitelikleri açısından değerlendirildiğinde CBDC'ler; (1)

merkez bankası tarafından ihraç edilen, (2) tüm kullanıcıların erişimine açık olan ve (3) elektronik formda bulunan bir para türü olarak tanımlanır. Merkez bankası kaynaklı olmaları, kredi riski taşıyan ticari banka paralarından; geniş erişilebilirlikleri, yalnızca belirli finansal kuruluşlara açık olan rezerv parasından; elektronik yapıları ise kullanım alanı giderek daralan nakitten farklarını ortaya koymaktadır.

Hükümetlerin CBDC geliştirmeye yönelmelerinin temel nedeni, merkez bankalarının işlevlerini çeşitli açılardan etkileyen yeni teknolojik meydan okumalarla karşı karşıya kalmalarıdır. Nakitsiz ödeme sistemlerinin yaygınlaşması ve kripto paraların ortaya çıkışı, finansal sistemin istikrarı ve bütünlüğü açısından yeni riskler yaratmakta ve aynı zamanda mali egemenlik üzerinde tehdit oluşturmaktadır. Bu bağlamda CBDC'ler, söz konusu sorunlara karşı bir çözüm yolu olarak görülmekte (Perret, 2019: 4) ve kripto varlıkların tamamen engellenmesinin mümkün olmadığı koşullarda uygulanabilir bir alternatif sunmaktadır. Başka bir ifadeyle CBDC'ler, merkez bankalarının ve dolayısıyla hükümetlerin ekonomik yönetim ve parasal egemenlik kapasitelerinin zayıflamasını önlemeye yönelik bir araç niteliği taşımaktadır.

Tablo 1: Kripto Varlıklar ve CBDC'lere Ait Özellikler

Kripto Varlıklar		CBDC'ler
İzinsiz ve açıktır; merkezi bir kontrol yapısı yoktur. Açık blok zincir ağlarını kullanırlar.	Blok Zincir Türü	İzinli ve kapalıdır; merkezi bir kontrol yapısı vardır. Bu yapı, ulusal merkez bankasıdır.
Regülasyona gerek yok ve sansüre dayanıklı olma özellikleri var.	Sansürleme	Regülasyona tabiler ve sansüre imkan veren özelliklere sahiptirler.
Kimlik ibrazı ve kimlik doğrulama gerektirmezler ve rumuz kullanımına izin verirler.	Anonim Olma	Kimlik ibrazı ve kimlik doğrulama gerektirirler. Bunun uygulamaya yansımaları, Know Your Customer: KYC'dir.
Merkeziyetsizdirler; yönetim, yetki ve kontrol herkese açık yazılımdadır.	Yönetim ve Kontrol	Kuralları merkez bankaları tarafından belirlenen ve kontrol edilen paralardır.
Arzları en başından sınırlandırılabilir. Herhangi bir sınırlama getirilmezse arz kuralları baştan belirlenir ve sonradan değiştirilemez.	Arz Sınırlaması	Arzları hususunda sınırlandırma yoktur. Mevcut banknot uygulamasında olduğu gibi merkez bankaları tarafından istenildiği kadar arz edilebilir.
Para birimi olma hususları net olmasa da para transferi, ödeme, finansal yatırım ve değer saklama aracı olarak kullanılabilirler.	Kullanım Alanları	Para birimi olma hususunda herhangi bir tartışma yoktur. Eğer faiz ödemesi yapılmazsa sadece para transferi ve ödemelerde kullanılırlar.
İşlem gördükleri borsa tarafından sunulan bir sigorta taahhüdüyle sigortalanabilirler.	Sigorta ve Garanti	Merkez bankası tarafından veya mevduat sigorta fonu benzeri araçlarla sigortalanabilirler.
Dağıtık defter teknolojisi kullanıldığından defterler herkesin denetimine açık ve tamamen şeffaflar.	Şeffaflık	Kişisel Verileri Koruma Kanunu (KVKK) ve Genel Veri Koruma Yönetmeliği (GVKY) gereği kapalı ve gizlidirler.
Günümüzde yok. Lakin hesap kurtarma Social Recovery Wallet: SRW sayesinde bu sorunun kısa zamanda aşılması muhtemel.	Hesap Kurtarma	Merkez bankası yönetiminde kimlik doğrulama işlevine sahip olduklarından hesap kurtarma imkanına sahiptirler.

Dışardan müdahalelere kapalı ve dirençlidirler.	Blokaj ve Yaptırım	Kanuni düzenlemelerle müdahalelere açıktırlar.
Siyasi otoritelerin dışında gelişen birer projedirler; yasal olmasalar bile yasak değildirlir.	Yaygınlık	Uygulamaları yeni yeni başlayan, lakin yaygın olmayan yasal proje çıktılarındırlar.
Ödeme aracı olma potansiyelleri yeni yeni hayata geçmektedir.	Ödeme Aracı Olma	Henüz tasarım olmalarına rağmen ödeme aracı olma özelliğine sahipler.
Hızlı ve kolay erişilebilen araçlardır; kişiden kişiye doğrudan kontrol yoktur.	Erişim ve İşlem Kolaylığı	Hızlı ve kolay erişilebilen birer araç olmalarına rağmen doğrudan kontrole açıktırlar.
Çok düşük maliyet ve komisyon ücretlerine tabidirler.	Maliyet ve Komisyonlar	Mevcut sisteme göre düşük maliyet ve komisyon ücretlerine sahiptirler.
Görece yavaştırlar, lakin hızlı olmaları için herhangi bir engelleme yoktur.	Hız ve Performans	Çok çok hızlıdırlar. Bazılarının saniyede üç yüz bin işlem yapma imkanı vardır.

Kaynak: Burgos & Batavia, 2018; Laboure vd., 2021

Avrupa Merkez Bankası'nın Dijital Euro projesine ilişkin yıllar içerisinde ürettiği iletişim çıktıları ve doküman hacmini inceleyen araştırma kapsamında, Tablo 4'te de gösterildiği üzere, bugüne dek yaklaşık 200 adet belge ve doküman yayımlandığı tespit edilmiştir.

Tablo 2. Avrupa Merkez Bankası Dijital Euro Projesi

	Toplam	Söyleşi	Röportaj	Basın Açıklaması	Blog Yazısı	AP Mektup	PPK Toplantısı	İnc. Faz Belgesi	Haz. Faz Belgesi
2018	1	1	-	-	-	-	-	-	-
2019	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2020	15	7	5	1	2	-	-	-	-
2021	27	8	13	3	3	-	-	-	-
2022	22	9	3	1	1	2	-	6	-
2023	35	9	3	3	1	3	-	14	2
2024	44	10	1	2	4	5	-	-	22
2025	56	13	7	4	1	6	1	-	24
	200	57	32	14	12	16	1	20	48

Kaynak: ECB, <https://www.ecb.europa.eu/press/pubbydate/html/index.en.html?topic=Digital%20euro> Erişim Tarihi: 30.10.2025

Tablo 2'de bahsedilen belgelerin incelenmesi sonucuyla Tablo 3'de bu belgelerin inceleme ve hazırlık aşamalarındaki süreçler aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. Dijital Euro İnceleme ve Hazırlık Aşaması Karşılaştırması

Özellik	İnceleme Aşaması (2021–2023)	Hazırlık Aşaması (2023–2026)
Ana Hedef	Fizibilite ve tasarım seçeneklerini değerlendirmek	Sistemleri geliştirmek ve dağıtımını hazırlamak
Faaliyetler	Araştırma, analiz, paydaş katılımı, prototipler	Teknik yapı, yasal süreç, pilot test
Çıktılar	Kavramsal model + üst düzey tasarım	Operasyonel kural kitabı + altyapı
Durum	Tamamlandı	Devam ediyor

4. DİJİTAL EURO VE VERGİLENDİRMENİN REGÜLASYON BOYUTU

Son yılların iktisadi yazımında popüler konularından da biri olan merkez bankası dijital para birimleri, henüz ihraç edilmemiş bir CBDC olan Dijital Euronun geleceği ile alakalı genel kabulünün, vergilendirme ile alakalı konuların birlikte yasal boyutta incelenerek literatüre katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Dijital Euro özelinde yapılan bu inceleme, başta dijital ekosistemin paydaşları, politika yapıcılar, üniversiteler, kamu ve kurum kuruluşlarına bakış açıları kazandırmayı hedeflemektedir. Müktesebatın yapısı gereği hem bağlayıcılığı hem de dinamik oluşundan ötürü, ekonomi literatürüne oldukça yeni olan CBDC'ler, Avrupa Birliği Dijital Euro projesi ile vergilendirme hususunun iktisadi ve sosyal kazanımlara dikkat çekilmesi çalışmanın özgün değerini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın Avrupa Birliği Merkez Bankası özelinde Dijital Euro projesinin vergilendirme ile arasındaki ilişkiyi Avrupa Müktesebatı perspektifinde açıklanmasına yönelik ana soru cümlesi "Dijital Euro'nun vergilendirmeye uygun bir yasal zemini var mıdır?" şeklindedir. Bu ana soruyu destekleyen dört soru ile daha çalışmada cevaplar aranmaktadır. Bu soru cümleleri;

- Dijital Euro, özellikle vergi hukuku (KDV, Dijital Harcama Kontrolü, Kara Para Aklama ile Mücadele) bağlamında, mevcut Avrupa Birliği müktesebatına nasıl entegre edilmelidir ve mevcut düzenleyici önerilerden hangi yasal boşluklar ortaya çıkmaktadır?
- Dijital Euro'nun uygulamaya geçmesi, özellikle İdari İşbirliği Direktifi (DAC) kapsamında, AB içindeki vergi raporlamasını, idari işbirliğini ve sınır ötesi şeffaflığı nasıl etkileyecek?
- Dijital Euro işlemlerinin AB KDV kuralları (vergi noktası, faturalama ve kanıt gereklilikleri gibi) üzerindeki beklenen etkileri nelerdir ve Dijital Çağda KDV (ViDA) çerçevesi bu yeni zorlukları yeterince ele alıyor mu?
- Dijital Euro, gizlilik korumalarını (GDPR, eGizlilik, çevrimdışı ödemeler) AB vergi makamlarının etkili vergi uygulaması, veri erişimi ve dolandırıcılığın önlenmesi ihtiyacıyla nasıl dengeleyebilir?

Nitel bir analiz yönteminin belirlendiği araştırmada, Avrupa Müktesebatının birincil, ikincil ve üçüncül hukuk kaynakları, politika belgeleri, yayınlar, halka açık iletişim kaynakları ve raporlar ile literatür taraması yapılmıştır. Chatgpt 5.1 yapay zeka kullanılarak, hukuki metinlerin yorumlanması ve sınıflandırılıp çıkarılan varsayımlar insan tabanlı doğal dil işleme yöntemi ile içerik analizi, çalışmanın ana metodolojisini oluşturmaktadır.

Vergilendirme ile AB müktesebatının (AB yasaları, politikaları ve ilkeleri bütünü) birçok bölümüyle güçlü bir şekilde bağlantı kurmak mümkündür. Tablo 4'te de görüleceği üzere Dijital Euro projesi kapsamındaki öne çıkan unsurların AB müktesebatı kapsamındaki mevzuat açıkları ve vergilendirme etkileri tespit edilmiştir.

Tablo 4. Dijital Euro ve Vergilendirmenin AB Müktesebatındaki Boyutu

AB Müktesebatı	Dijital Euro için önemi	Vergilendirme Etkisi	Düzenleyici / Mevzuat Açığı
Dijital Euro Düzenlemesi (Dijital tek para birimi teklifi)	Yasal ödeme aracı, aracı kurumlar ve dijital cüzdan mimarisinin oluşturulması	Dijital Euro'nun KDV ve raporlama açısından "nakit eşdeğeri" olup olmadığının tanımlanması	Vergilendirme uygulaması belirtilmemiştir. DAC/KDV etkilerine değinilmemiştir.
Avrupa Merkez Bankası Hazırlık Aşaması Raporları	Teknik tasarım (çevrimiçi/çevrimdışı mod, aracı kurumlar, ödeme motoru)	Vergi amaçlı kullanım için hangi işlem verilerine erişilebileceğinin belirlenmesi	Çevrimdışı katman gizliliği, veri görünürliğünde boşluklar yaratmaktadır.
KDV Direktifi + ViDA Önerisi	Dijital ödemeler ve sınır ötesi tedarikler için KDV kuralları	KDV'nin satış noktasında uygulanması, faturalama, hizmet olarak değerlendirilen ücretler	CBDC'ye özgü KDV uygulaması bulunmamaktadır; cüzdan/aracı ücretlerinde KDV konusunda belirsizlik mevcuttur.
Ödeme Hizmetleri Direktifi (PSD2) ve Anlık Ödemeler Yönetmeliği	Ödeme hizmeti sağlayıcılarını ve güçlü kimlik doğrulamasını tanımlanması	Vergi beyanı yükümlülüğü olan "ödeme hizmeti sağlayıcıları" olarak nitelendirilen kuruluşların belirlenmesi	CBDC araçları klasik PSD2 kategorilerine girmeyebilir.
Kara Para Aklama ve Terör Finansmanıyla Mücadele (AML/CFT) Direktifleri	CBDC için KYC, kimlik doğrulama, işlem izleme	Vergi tahsilatı için kullanılabilir kimlik verileri oluşturulması	Gizlilik kısıtlamaları nedeniyle kara para aklama ile mücadele verileri vergi makamlarına otomatik olarak aktarılmamaktadır.

İdari İşbirliği Direktifi (DAC2, DAC7, DAC8)	Vergi makamları arasında finansal ve platform verilerinin otomatik olarak paylaşımı	CBDC araçları yeni "veri sahipleri" haline gelmesi	Dijital Euro henüz raporlanabilir bir ödeme aracı olarak dahil edilmemiştir.
SEPA Düzenleme ve Yerleşim Kuralları	Ödeme zamanlamasını ve sınır ötesi ödemelerin tanımlanması	Vergi noktası belirleme zamanlamasının etkilenmesi	Anında ödeme, vergi noktasını değiştirebilir ve KDV zaman damgalama işlemini karmaşıklaştırılabilir.
Elektronik Para Direktifi (EMD2)	Elektronik para ve merkez bankası dijital para birimi arasındaki sınırların belirlenmesi	CBDC'yi, farklı vergi kurallarına tabi olan özel elektronik paradan ayrılması	Hukuki örtüşme riski → vergi uygulamasına ilişkin çelişkili yorumlar bulunmaktadır.
GDPR + E-Gizlilik	Kişisel verileri ve ödemeler gizliliğinin düzenlenmesi	Vergi makamlarının erişebileceği şeylerin sınırlandırılması	Çevrimdışı özel işlemler, denetim kayıtlarını karmaşıklaştırılmaktadır.
OECD BEPS / Uluslararası Vergi Çerçevesi	Sınır ötesi dijital faaliyet vergilendirmesi	CBDC, sınır ötesi işlemleri sorunsuz hale getirilmesi	CBDC tabanlı ekonomik faaliyetler için bağlantı kuralı bulunmamaktadır.

Dijital Euro düzenlemesi, Avrupa Birliği'nde merkez bankası dijital parasının hukuki statüsünü ve yasal ödeme aracı niteliğini tanımlamayı amaçlamaktadır. Bu düzenleme, dijital euro'nun "nakit eşdeğeri" olarak kabul edilip edilmeyeceği sorusunu doğrudan gündeme getirerek, KDV ve diğer dolaylı vergiler bakımından temel bir sınıflandırma sorununa yol açmaktadır. Vergilendirme açısından, nakit benzeri bir araç mı yoksa izlenebilir dijital bir ödeme aracı mı olduğu henüz açık biçimde belirlenmemiştir. Mevcut düzenleme teklifinde, dijital euro işlemlerinin vergiye tabi olay, raporlama ve denetim mekanizmalarıyla ilişkisi açıkça ele alınmamaktadır. Bu durum, üye devletlerin farklı vergisel yorumlar geliştirmesine zemin hazırlayabilir. Dolayısıyla düzenleme, parasal birlik açısından kapsamlı olsa da vergisel boyutta önemli bir normatif boşluk içermektedir.

ECB'nin hazırlık aşaması raporları, dijital euro'nun teknik mimarisini; çevrimiçi ve çevrimdışı ödeme modlarını, aracı kurumların rolünü ve ödeme motorunu ayrıntılı biçimde ele almaktadır. Bu teknik tercihler, vergi idarelerinin hangi işlem verilerine erişebileceğini doğrudan belirleyen

unsurlar haline gelmektedir. Özellikle çevrimdışı ödeme katmanı, kullanıcı gizliliğini artırırken, vergisel denetim ve izleme açısından veri görünürlüğünde boşluklar yaratmaktadır. Vergilendirme açısından hangi işlemlerin, hangi koşullarda raporlanabilir olacağı netleşmemiştir. Bu da teknik tasarımın, fiilen vergisel sonuçlar doğuran bir düzenleyici etki yaratmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla ECB raporları teknik belgeler olmanın ötesinde, vergi rejimini dolaylı biçimde şekillendiren metinlerdir.

KDV Direktifi ve “VAT in the Digital Age (ViDA)” önerisi, dijital ödemeler ve sınır ötesi işlemler için KDV sistemini modernize etmeyi hedeflemektedir. Dijital euro bağlamında bu düzenlemeler, KDV'nin satış noktasında uygulanması, faturalama yükümlülükleri ve hizmet bedellerinin vergisel niteliği açısından önem taşımaktadır. Ancak mevcut ViDA çerçevesi, merkez bankası dijital paralarına özgü hükümler içermemektedir. Özellikle dijital cüzdandan hizmetleri ve aracı kurum ücretlerinin KDV'ye tabi olup olmadığı konusunda belirsizlik mevcuttur. Bu durum, CBDC kullanımının yaygınlaşması halinde KDV uygulamasında uyumsuzluklara yol açabilir. Dolayısıyla ViDA, dijitalleşmeye yanıt verse de CBDC'ler bakımından tamamlanmamış bir düzenleme niteliğindedir.

PSD2 ve Anlık Ödemeler Yönetmeliği, ödeme hizmeti sağlayıcılarını ve güçlü kimlik doğrulama yükümlülüklerini tanımlamaktadır. Vergilendirme açısından bu çerçeve, hangi aktörlerin “ödeme hizmeti sağlayıcısı” olarak kabul edilip beyan ve raporlama yükümlülüğüne tabi olacağını belirler. Ancak dijital euro araçlarının klasik PSD2 kategorilerine tam olarak uymaması mümkündür. Bu durum, CBDC araçlarının vergisel sorumluluklarının belirsiz kalmasına yol açmaktadır. Vergi idareleri açısından hangi kurumların vergiye ilişkin bilgi üreticisi olduğu netleşmemektedir. Dolayısıyla PSD2, dijital euro bağlamında vergisel aktör tanımı bakımından yetersiz kalmaktadır.

Kara para aklama ve terörün finansmanı ile mücadele direktifleri, dijital euro için KYC, kimlik doğrulama ve işlem izleme yükümlülüklerini öngörmektedir. Bu yükümlülükler, vergisel açıdan potansiyel olarak kullanılabilir kimlik ve işlem verilerinin oluşmasını sağlamaktadır. Ancak AML verilerinin gizlilik rejimi, bu bilgilerin otomatik olarak vergi makamlarına aktarılmasına izin vermemektedir. Bu durum, vergi tahsilatı ile finansal gizlilik arasında yapısal bir gerilim yaratmaktadır. Vergi idareleri, mevcut AML altyapısına rağmen sınırlı erişime sahiptir. Sonuç olarak AML/CFT rejimi, vergiye dolaylı katkı sağlasa da doğrudan bir entegrasyon sunmamaktadır.

DAC çerçevesi, üye devletler arasında finansal ve platform verilerinin otomatik değişimini düzenlemektedir. Dijital euro'nun devreye girmesiyle birlikte CBDC araçlarının yeni “veri sahipleri” haline gelmesi söz konusudur. Ancak dijital euro henüz DAC kapsamında raporlanabilir bir ödeme aracı olarak tanımlanmamıştır. Bu durum, CBDC işlemlerinin sınır ötesi vergi denetiminde görünmez kalmasına neden olabilir. DAC'ın mevcut yapısı, bankalar ve platformlara odaklıdır; merkez bankası dijital paraları kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekmektedir. Aksi halde dijital euro, idari iş birliği sisteminde yapısal bir boşluk yaratacaktır.

SEPA kuralları, ödemelerin zamanlamasını ve sınır ötesi transferlerin standartlarını belirlemektedir. Dijital euro'nun anında yerleşim özelliği, vergisel açıdan vergi noktasının (tax point) tespitini doğrudan etkilemektedir. Özellikle KDV bakımından, ödemenin gerçekleştiği an ile teslim veya faturalama arasındaki ilişki karmaşık hale gelebilir. Anlık ödeme, verginin doğduğu anı fiilen öne çekebilir. Bu durum, KDV zaman damgalaması ve muhasebe süreçlerinde

uyum sorunlarına yol açabilir. Dolayısıyla SEPA mantığı, dijital euro ile birlikte vergisel açıdan yeniden değerlendirilmelidir.

EMD2, elektronik para ile merkez bankası dijital parası arasındaki hukuki sınırların çizilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Dijital euro'nun elektronik para olarak yorumlanması, onu farklı vergi kurallarına tabi kılabılır. Ancak CBDC'nin kamusal niteliği, özel elektronik paradan ayrılması gerektiğini göstermektedir. Mevcut hukuki örtüşme riski, üye devletlerde çelişkili vergisel uygulamalara yol açabilir. Bu belirsizlik, özellikle KDV muafiyetleri ve finansal hizmet istisnaları açısından sorunludur. Dolayısıyla EMD2 ile dijital euro arasındaki ayırım vergisel netlik açısından açık biçimde tanımlanmalıdır.

GDPR ve e-gizlilik kuralları, dijital euro işlemlerinde kişisel verilerin korunmasını güvence altına almaktadır. Vergi makamlarının hangi verilere erişebileceği bu çerçeve tarafından sınırlandırılmaktadır. Özellikle çevrimdışı işlemler ve anonimlik unsurları, denetim kayıtlarının oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Vergisel şeffaflık ile veri minimizasyonu ilkeleri arasında doğrudan bir çatışma ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, dijital euro bağlamında vergi amaçlı veri işleme için özel bir hukuki dayanak gerekmektedir. Aksi halde vergi denetimi ile temel haklar arasında sistematik bir gerilim oluşacaktır.

OECD BEPS çerçevesi, sınır ötesi dijital faaliyetlerin vergilendirilmesini hedeflemektedir. Dijital euro, bu faaliyetleri teknik olarak kolaylaştırarak yeni ekonomik modellerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Ancak mevcut BEPS kuralları, CBDC tabanlı işlemleri doğrudan kapsayan bağlayıcı düzenlemeler içermemektedir. Özellikle dijital euro ile yürütülen ekonomik faaliyetlerde vergisel bağlanma noktası (nexus) belirsizdir. Bu durum, hem çifte vergilendirme hem de vergisiz alanlar yaratma riski taşımaktadır. Dolayısıyla dijital euro, uluslararası vergi rejiminde yeni bir düzenleme ihtiyacını görünür kılmaktadır.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışma, Avrupa Birliği müktesebatı çerçevesinde ikincil hukuki kaynakları ve Avrupa Merkez Bankası politika belgeleri ile birlikte, Dijital Euro'nun düzenleyici ve vergilendirme boyutlarını inceleyerek, yasal entegrasyon, vergi şeffaflığı, KDV etkileri ve gizlilik ile vergi uygulaması arasındaki dengeye ilişkin dört temel araştırma sorusunu ele almıştır. Dijital Euro'yu, özellikle önerilen Dijital Euro Yönetmeliği, Avrupa Merkez Bankası hazırlık raporları, KDV yasası (ViDA önerisi dahil), İdari İşbirliği Direktifi (DAC), AML/CFT kuralları, PSD2, GDPR ve uluslararası vergi çerçeveleri gibi önemli müktesebat araçlarıyla eşleştirerek yapılan analiz, Dijital Euro'nun mevcut ödeme sistemlerinin basit bir uzantısı olmaktan ziyade, mevcut AB vergi yönetimine yapısal bir meydan okuma oluşturduğunu göstermektedir.

Hukuki entegrasyon açısından, bulgular mevcut AB müktesebatının henüz bir merkez bankası dijital para birimi için tutarlı ve açık bir vergi çerçevesi sağlamadığını doğrulamaktadır. Komisyonun Dijital Euro önerisi (COM(2023) 369) yasal ödeme aracı statüsünü ve kurumsal sorumlulukları belirlerken, özellikle KDV tarafsızlığı, raporlama yükümlülükleri ve mali uygulama mekanizmaları ile ilgili olarak, Dijital Euro işlemlerinin vergi amaçlı sınıflandırılması konusunda büyük ölçüde sessiz kalmaktadır. Bu düzenleyici sessizlik, AB vergi hukukunun tekdüze uygulanmasını ve Tek Pazarın bütünlüğünü zedeleyebilecek farklı ulusal yorumlama riskini yaratmakta ve bu da TFEU'nun 113 ve 114. maddeleri kapsamında izlenen uyumlaştırma hedeflerine aykırı düşmektedir.

Vergi şeffaflığı ve idari iş birliği bağlamında, analiz, Dijital Euro'nun AB içinde sınır ötesi vergi uyumluluğunu önemli ölçüde artırma potansiyeline sahip olduğunu, ancak bunun yalnızca DAC 2011/16/EU çerçevesine açıkça entegre edilmesi durumunda mümkün olduğunu göstermektedir. Mevcut DAC araçları (DAC2, DAC7 ve DAC8) öncelikle bankalara, finans kuruluşlarına ve dijital platformlara odaklanırken, Dijital Euro araçları henüz yasal olarak raporlanabilir olarak tanınmayan hibrit bir konumdadır. Hedefli değişiklikler veya CBDC cüzdanlarını ve araçlarını raporlanabilir kuruluşlar olarak dahil eden yetkilendirilmiş düzenlemeler olmadan, Dijital Euro işlemleri AB'nin otomatik bilgi alışverişi sisteminde kısmen görünmez kalma riski taşımaktadır. Bu bulgu, ilgili yasal yükümlülüklerin yokluğunda, teknolojik izlenebilirliğin tek başına mali şeffaflığı sağlamak için yetersiz olduğu sonucunu desteklemektedir (OECD, 2020).

Dijital Euro'nun KDV etkileri, en acil düzenleyici zorluklardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Anında ödeme ve potansiyel programlanabilirlik, KDV vergi noktasının belirlenmesini, faturalama gereksinimlerini ve kanıt standartlarını temelden etkilemektedir. ViDA (COM (2022 701) önerisi, dijital ekonomi için KDV'yi modernize etmeyi amaçlasa da, CBDC tabanlı işlemleri, dijital cüzdanları veya çevrimdışı ödeme işlevlerini açıkça ele almamaktadır. Tablo 4'te de gösterildiği gibi, cüzdan temini ve aracı ücretleri gibi Dijital Euro ile ilgili hizmetlerin KDV uygulaması konusunda belirsizlik devam etmektedir; bu hizmetler, KDV'den muaf finansal hizmetler ile vergilendirilebilir dijital hizmetler arasında belirsiz bir şekilde yer alabilir. Bu belirsizlik, üye devletler arasında yasal belirsizliğe, düzensiz uyumluluğa ve ödeme tercihlerinde bozulmalara yol açma riski taşımaktadır (Terra ve Kajus, 2023).

Dördüncü araştırma sorusu—gizlilik ve vergi uygulaması—Dijital Euro projesinde yerleşik temel bir düzenleyici gerilimi ortaya koymaktadır. GDPR, e-gizlilik kuralları ve özellikle çevrimdışı ödeme işlevselliği gibi Avrupa Merkez Bankası tasarım tercihleri, nakit benzeri gizliliği ve temel hakları korumayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, etkili vergilendirme, kimlik bağlantılı işlem verilerine ve denetim izlerine erişime bağlıdır. Kara Para Aklama/Terör Finansmanı ile Mücadele çerçeveleri kapsamlı işlem verileri üretirken, katı amaç sınırlama ilkeleri vergi makamlarıyla otomatik veri paylaşımını engellemektedir. Sonuç olarak, Dijital Euro paradoksal olarak veri üretimini artırırken aynı zamanda bu verilere mali erişimi kısıtlayabilir. Bu gerilimi çözmek, temel haklar içtihatıyla uyumlu, orantılı vergiyle ilgili veri işlemeye izin veren açık bir AB düzeyinde yasal zemin gerektirecektir.

Genel olarak, bulgular Dijital Euro'nun mevcut çerçeveler içinde kademeli ayarlamalar yerine AB müktesebatının yeniden kalibre edilmesini gerektirdiğini doğrulamaktadır. Dijital Euro, parasal egemenlik, mali kapasite ve dijital yönetişimin kesişim noktasında yer almakta olup, vergilendirmeyi düzenleyici tasarımının ayrılmaz bir parçası haline getirmektedir. Yasal sınıflandırmayı netleştirmek, CBDC araçlarını DAC raporlamasına entegre etmek, KDV kurallarını anlık ödemeye uyarlamak ve gizliliği mali denetimle uzlaştırmak için AB düzeyinde koordineli bir eylem olmadan, Dijital Euro düzenleyici parçalanma ve yasal belirsizlik kaynağı olma riski taşımaktadır.

Daha geniş bir perspektiften bakıldığında, bu çalışma Dijital Euro'nun AB mali yönetimi için anayasal bir dönüm noktası olduğunu göstermektedir. Düzenleyici yaklaşımı, Birliğin şeffaflık ile gizliliği, uyum ile yetki devrini ve yenilikçilik ile hukuki kesinliği nasıl dengeleyeceğini şekillendirecektir. AB müktesebatına entegre edilmiş tutarlı bir vergilendirme çerçevesi, Tek Pazarı güçlendirme, vergi uyumluluğunu artırma ve mali yönetimi modernize etme potansiyeline

sahiptir. Tersine, düzenleyici atalet, Dijital Euro'nun kamu parasal aracı olarak hem etkinliğini hem de meşruiyetini zayıflatabilir (De Grauwe, 2020).

ETİK BEYAN ve KATKI ORANLARI	
Yazar Katkı Oranı: 1. Yazar: % 50 2. Yazar: % 50	Contribution Rate 1. Author:% 50 2. Author:% 50
Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir	Conflicts of Interest: No conflict of interest declared.

KAYNAKÇA

- Burgos, A. & Batavia, B. (2018). Currency in The Digital Area, Banco Central do Brasil.
- Chen, J. (2024). Fiat Money: What It Is, How It Works, Example, Pros & Cons. Erişim Adresi: <https://www.investopedia.com/terms/f/fiatmoney.asp> , Erişim Tarihi: 21.01.2025
- De Grauwe, P. (2020). Economics of monetary union (12th ed.). Oxford University Press.
- ECB (2025). <https://www.ecb.europa.eu/press/pubbydate/html/index.en.html?topic=Digital%20euro>
Erişim Tarihi: 30.10.2025
- European Central Bank. (2020). Report on a digital euro. ECB.
- European Central Bank. (2023). Progress on the investigation phase of a digital euro. ECB.
- European Commission. (2022). VAT in the Digital Age (COM(2022) 701 final).
- European Commission. (2023). Proposal for a Regulation on the establishment of the digital euro (COM(2023) 369 final).
- European Union. (2011). Council Directive 2011/16/EU on administrative cooperation in the field of taxation.
- European Union. (2016). General Data Protection Regulation (Regulation (EU) 2016/679).
- Glaser, F., Zimmermann, K., Haferkorn, M., Weber, M. C., & Siering, M. (2014). Bitcoin: Asset or Currency? Revealing Users' Hidden Intentions. Revealing Users' Hidden Intentions (April 15, 2014). ECIS.
- Koç, S. (2020). Paranın Dijitalleşmesi ve Merkez Bankası Dijital Para Olasılığı, Akademik İzdüşüm Dergisi, 5(2), 196-204.
- Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A peer-to-peer electronic cash system.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). Tax administration 3.0: The digital transformation of tax administration. OECD Publishing.
- Perret, V. (2019). Dijital çağın parası: Merkez bankası dijital para birimlerinde fırsatlar, riskler ve etkiler. Observatoire de la finance.
- Raskin, M., & Yermack, D. (2018). Digital Currencies, Decentralized Ledgers and The Future of Central Banking. In Research Handbook on Central Banking. Edward Elgar Publishing, 474-486.
- Saraç, Ö. (2023). Kripto Varlıklardan Mali Sistemlere Yönelen Meydan Okumalar ve CBDC'lerle Gelen Karşılıklar. Dijital Dönüşüm ve Değişen Uygulamalar. Efe Akademi. ss.207-233.

- St. Louis FED (2024). <https://www.stlouisfed.org/education/economic-lowdown-podcast-series/episode-9-functions-of-money#:~:text=To%20summarize%2C%20money%20has%20taken,account%2C%20and%20medium%20of%20exchange> Erişim Tarihi: 29.04.2024
- Statista (2024). Erişim Tarihi: 29.04.2024 <https://www.statista.com/statistics/233674/distribution-of-global-currency-reserves/>
- Taskinsoy, J. (2022). The Great Silent Crash of the 21st Century. Available at SSRN 4274584.
- Terra, B., & Kajus, J. (2023). A guide to the European VAT directives (2023 ed.). IBFD.
- Tradingview (2025). Total Crypto Marketcap \$ Erişim Adresi: <https://www.tradingview.com/symbols/TOTAL/>, Erişim Tarihi: 21.01.2025
- Tradingview (2025). Bitcoin Dominance % Erişim Adresi: <https://www.tradingview.com/symbols/BTC.D/>, Erişim Tarihi: 21.01.2025
- Tradingeconomics (2025). Dolar M0 Para Arzı \$, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/united-states/money-supply-m0>, Erişim Tarihi: 21.01.2025
- Tradingeconomics (2025). Euro M0 Para Arzı €, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/euro-area/money-supply-m0>, Erişim Tarihi: 21.01.2025
- Tradingeconomics (2025). Sterlin M0 Para Arzı GBP, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/united-kingdom/money-supply-m0>, Erişim Tarihi: 21.01.2025
- Tradingeconomics (2025). Yuan M0 Para Arzı Yuan, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/china/money-supply-m0>, Erişim Tarihi: 21.01.2025
- Tradingeconomics (2025) Yen M0 Para Arzı Yen, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/japan/money-supply-m0>, Erişim Tarihi: 21.01.2025
- Tradingeconomics (2025). Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/united-states/inflation-cpi#>, Erişim Tarihi: 21.01.2025
- Tradingeconomics (2025). Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/euro-area/inflation-cpi#>, Erişim Tarihi: 21.01.2025
- Tradingeconomics (2025). Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/united-kingdom/inflation-cpi#>, Erişim Tarihi: 21.01.2025
- Tradingeconomics (2025). Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/china/inflation-cpi#>, Erişim Tarihi: 21.01.2025
- Tradingeconomics (2025). Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/japan/inflation-cpi#>, Erişim Tarihi: 21.01.2025